

JUUBELID

ENNO PIIR – 90

Agronoom-kultuuritegelane E. Piir nägi esmakordselt maailmavalgust Võrumaal Haanjas 7. I 1910. a., kus tema ema ja isa pidasid Vihtla järve ääres paiknevat Kusma talu. Pojale pandi nimeks Edgar, kuid ta põlgas hiljem võõramaigulise eesnime ja võttis selle

asele eestipärase Enno. Hariduse omandas ta Võru keskkoolis, Väimela põllutöökoolis ja Jäneda põllunduskeskkoolis. Viimase lõpetas 1932. aastal. Seejärel asus ta Põllutöökoja Võru maanoorte konsulendina juhtima ning õpetama Võru-, Valga- ja Petserimaa noormehi ja neide. Temast kujunes siin väga mitmekülgne seltskonnategelane: raamatukogu- ja rahvamajajuhataja, turistide kodu rajaja, kirjanik-luuletaja jne. Maanoorte instruktoriga kirjutab E. Piir Võrumaa Põllumajanduse Aastaraamatus 1938. a. (mille toimetajaks ta oli): “Meie, maanoored, peame teadma seda, kui tahame kord ise oma olude kohaselt end korraldada, et see on saavutatav järjekindla tahtejõuga. Selleks peame õppima minevikust, seda virgutab praegune olevik, ning seda kohustab meie parem tulevik.

Maanoored, meie õlgadel lasub põllumajandusliku Eesti parem tulevik!”

Enno Piir ammutas jõudu Taara usust. Juba oma pulmapäeval (3. VIII 1935) andis ta koos abikaasa Leidaga Taarale uritule leegis töötuse: “Meie valele ja vägivaldale ei alistu.” See teadmine ja õiglustunne andis talle suurt tuge ka kõige raskematel Siberi vangipõlve aastatel.

Enno Piir arreteeriti 27. mail 1952. a. Viljandimaal Tohvri telliskivitehases ja talle mõisteti Võru vanglas sõjatribunali otsusega 25 aastat kinnipidamist vangilaagris järgneva õiguste äravõtmisega 5 aastaks ning kogu vara konfiskeerimisega. Hiljem tema karistusaega lühendati.

Karistust kandis ta Siberis Inta vangilaagrites (1952...1957). Laagris oli E. Piir suureks toeks Eestist sinna viidud kaasvangidele, organiseerides omaaegse Eesti Vabariigi tähtpäevade tähistamist, kirjutas kaasvangidele juubeliks või järelhüudeks luuletusi jne. Hiiglasliku vaimse tööna koostas ta vangilaagris meie eepose “Kalevipoeg” indeks-

sõnastiku, mis hiljem (1963. a.) ilmus siin trükisena (“Kalevipoja” teaduslik tekstikriitiline väljaanne Enno Piiri koostatud 150-leheküljelise indeks sõnastikuga).

Enno Piir kirjutab (“Sakalamaa ei unusta”. Halliste kihelkond, 1991. a.): “Olin Inta laagris eestlastest kõige rikkam mees. Kellelgi teisel ei olnud kaasas sellist varandust: kandsin endaga kaasas kodumaa mulda. See oli mul taskurätti seotult alati põuetaskus südame ligidal... See Munamäe lähistelt Kahru tamme alt võetud mulla-peotäis hoidis mu keha ja vaimu. Septembris 1957 jõudsin tagasi perekonna keskele. Seega oli kodumuld oma haldja kohustused täitnud. 1980. aasta kevadest saadik asub see muld Tallinna Pirita tee ääres Maarjamäel paikneva ajaloomuuseumi ühes vitriinis, kuhu muuseumitöötajad selle koos muu materjaliga viisid.”

Saabudes tagasi sünnimaale töötas Enno Piir mitmes paigas, nende seas ka Viljandi Sordikatsepunktis, agronoomina. Kuid selle kõrval tegutseb ta väsimatu tahtejõuga, eriti pensionipõlves (1970. a. alates), kultuuritegelasena. Tema organiseerimisel on viidud läbi temaatilisi kultuuripäevi (soome-ugri päevad, rahvaluulepäev, Fr. R. Kreutzwaldi 175. sünnipäev jm.), mälestustähiste paigutamisi (mälestuskivid H. Hennole, M. Pillile, Liplapi aiandus- ja kodumajanduskoolile, Lutsu võipirni emapuule jt.) jne.

Enno Piir on toetanud Eesti Põllumajandusmuuseumi Võrumaalt eksponaate kogudes (1971), aidanud kaasa rukki koristamist, peksmist ja terade puhastamist käsitlevate filmide valmimisele (1970) jne.

Kuid kõige kapitaalsema tööna on Enno Piiri poolt koostatud 13 raamatust koosnev uurimus “Sakalamaa ei unusta”, milles on avaldatud kirjelduste ja fotodena kõikidest Viljandimaa kihelkonnadest (valdadest) pärit metsavennad, küüditatud, surnud ja tapetud. Igas raamatus on 150...250 lehekülge. See on hiiglaslik töö, mida Enno Piir on teinud suure südamesoojuse, armastuse ja tahtejõuga viimase kümne aasta jooksul. Sellist uurimust pole siiani mitte ühelgi Eesti maakonnal ja see on tehtud põhiliselt ühe inimese – Enno Piiri – poolt.

Peale selle on Enno Piir ka luuletaja ja kirjanik, kes on nii kodumaal kui Siberis loonud sadasid luuletusi ja kirjutsi. Nende seas on tema poolt Viljandis 1994. a. trükivalgust näinud “Memento” luuleraamat “Sunnitöölise Mekka” (232 lk.).

Suur tänu tehtud titaanliku töö, järeltulevatele põlvedele pühendatud vaimu- ning aatevaramu eest! Õnne, tugevat tervist ja sooja päikest!

J. Kuum

UNO AUSMEES – 70

27. jaanuaril saab 70-aastaseks Eesti Põllumajandusülikooli kauaegne õppejõud tehnikakandidaat dotsent Uno Ausmees. Juubilar on sündinud 1930. aastal Harjumaal Juuru vallas Vankse külas ühiskondlikult aktiivse põllumehe Johannes Ausmehe

(seltside ja ühistute aktiivne tegelane, ka Juuru vallavanem) peres. Uno Ausmehe koolitee algas 1938. aastal Juuru algkoolis Eesti Vabariigis ja jätkus eesti rahvale pöördelisel ajal Vene, seejärel Saksa okupatsiooni ajal algkoolis ning 1944. aastast Rapla keskkoolis, mille ta lõpetas 1949. aastal. Samal aastal astus U. Ausmees Tartu Riiklikku Ülikooli ning jätkas õpinguid metsandusteaduskonnas metsatööstuse erialal. 1951. aastal toodi metsandusteaduskond vastloodud Eesti Põllumajanduse Akadeemiasse ning 1954. aastal lõpetas juubilar Eesti Põllumajanduse Akadeemia metsatööstuse tehnoloogiainsenerina kiitusega.

Kõige viljakamatel tööaastatel on Uno Ausmehe energia leidnud rakenduse Eesti Põllumajanduse Akadeemias (EPA). Ta alustas 1954. aastal autode ja traktorite kateedri assistendina, edasi tulid vanemõpetaja ja dotsendi (1970. aastast) ametikohad. Suure aktiivsuse ja hea organiseerimisvõime tõttu on ta palju töötanud juhtivatel ametikohtadel. 15 aastat (1963...1977) on juubilar juhitanud autode ja traktorite kateedrit ning 13 aastat aidanud suunata õppetööd põllumajanduse mehhaniseerimise teaduskonnas prodekaanina. Ühiskondlikus korras on ta viis aastat (1987...1992) juhitanud Eesti Põllumajanduse Akadeemia sõiduõpetuse laboratooriumi ja 1978. aastast kuni 1990. aastani juhendanud Eesti Üliõpilaste Ehitusmaleva EPA põllumalevat, mille rühmad tegutsesid väga paljudes majandites kogu vabariigis.

Eesti Põllumajanduse Akadeemia autode ja traktorite kateedris on Uno Ausmees õpetanud autosid ja traktoreid põllumajanduse mehhaniseerimise, agronoomia, zoinseneri ja maakorralduse eriala üliõpilastele. On juhendanud õppe- ja menetluspraktikaid (ka uudismaapraktikat Kasahstanis) ja arvukalt diplomitöid.

Töö kõrvalt uuris juubilar veorataste mõju traktori veomadustele. Uurimuse põhjal valmis professor M. Gorbunovi juhendamisel väitekirj "Väikese võimsusega traktori veorataste rehvide peamised parameetrid", mille eduka kaitsmise järel Leningradi Põllumajanduse Instituudis 1966. aastal omistati talle tehnikakandidaadi teaduslik kraad. Õppejõuna ning autode ja traktorite kateedri juha-

tajana on Uno Ausmees juhendanud paljusid kateedri plaanilisi ja lepingulisi uurimistöid mitmes valdkonnas: on uuritud traktorite tehnilis-ökoonoomilisi näitajaid ja nende sobivust Eesti tingimustes, traktorite kasutamise intensiivsust, traktorite töökindlust, majandite masinapargi optimeerimisvõimalusi, ning otsitud võimalusi traktorite tehnohoolduse korralduse parandamiseks. Juubilaril initsiatiivil on sõlmitud lepinguid teadusliku uurimise alaseks koostööks paljude vabariigi majandite ja ettevõtete, aga ka mitmete selleaegsete NSVL juhtivate traktoritehaste (Lipetski ja Leningradi traktoritehas) ja teaduslike uurimisinstituutidega (NSVL Traktorite Teadusliku Uurimise Instituut). Kateedrijuhatajana innustas Uno Ausmees kateedri noori õppejõude teadustööle ja suunas neid ennast täiendama NSVL juhtivate kõrgkoolide aspirantuuris.

Juubilar on väga vitaalne, aktiivse ellusuhtumisega ning varasest noorusest alates osalenud seltskondlikus elus. Juba kooliõpilaseks oli ta Rapla Keskkooli kehakultuurikollektiivi esimees ning Harjumaal Koolinoorte Spordiürituste Nõukogu esimees. Sport on Uno Ausmehe elus olnud üldse olulisel kohal. Sportides nooruses aktiivselt, on ta edaspidi süvenenud enam spordielu juhtimisse: ta on olnud TRÜ kehakultuuri- ja spordikomitee kergejõustiku sektsiooni juhatuse liige ja esimees, ENSV Spordiühingute ja -organisatsioonide Liidu ja ENSV Riikliku Kehakultuuri- ja Spordikomitee kergejõustikuföderatsiooni aseesimees ning presiidiumi liige. Teenete eest ENSV Riikliku Kehakultuuri- ja Spordikomitee kergejõustikuföderatsiooni juhtimisel omistati Uno Ausmehele ENSV teenelise sporditegelasele aunimetus (1975) ning valiti Eesti Kergejõustikuliidu auliikmeks (1998). Ka Eesti Põllumajanduse Akadeemia ühiskondlikus elus lõi ta aktiivselt kaasa. Ta on olnud põllumajanduse mehhaniseerimise teaduskonna ametiühingu-algorganisatsiooni esimees, Eesti Põllumajanduse Akadeemia ametiühingukomitee liige ja aseesimees, Teaduslik-Tehnilise Ühingu EPA organisatsiooni esimees, ajalehe "Põllumajandusakadeemia" toimetuse liige.

Pingelisest tööst puhkamiseks ja tervise kosutamiseks on juubilar ehitanud Peedule kauni looduse keskele oma perele suvekodu, mida kaunistab abikaasa kujundatud park ja aed.

Et Uno Ausmehel on hea tervis, tema rahutu vaim ja energia vajavad rakendust ja vanaisakohustused ei nõua ka enam palju aega – lapselapsed õpivad juba ülikoolis ja gümnaasiumis –, siis ei malda ta pidada pensionipõlve, vaid juhatab Eesti Merehariduse Ametikooli Tartu filiaali ja koolitab meie siseveekogudele laevakapteneid ja -mehaanikuid.

Soovime Uno Ausmehele juubeli puhul palju õnne, tugevat tervist ja edu kõigis ettevõtmistes!

T. Sõõro

KAAREL KADARIK – 70

Tänane emeriitprofessor Kaarel Kadarik nägi esmakordselt ilmavalgust 15. märtsil 1930. aasta Juuru vallas Harjumaal. Ta isa Valter Kadarik pidas seal loomaarsti ametit ning oli laialt hinnatud, erudeeritud, vastutulelik ning kohusetundlik isiksus. Ilmselt mõ-

justas lapse- ja koolipõlves nähtu ning kogetu ka tänase juubilariga kutsevalikut.

Tudengipõlve akadeemilistest ettevõtmistest tasub meenutada eksperimentaalset uurimust kukkede kapaunimisest, mis tehti koos emeriitprofessor Hanno Kübaraga. Teaduskonna esimesel üliõpilaste teaduslikul konverentsil anti selle eest aukiri ja preemia.

Tänase juubilariga õppejõu karjäär algas 1953. aastal füsioloogia, patofüsioloogia ja farmakoloogia kateedri assistendina. Füsioloogia ja patofüsioloogia õpetamisega paralleelselt on valminud ka rida õppevahendeid.

Esimeseks tõsiseks uurimissuunaks sai närvisüsteemi tüpoloogiliste omaduste kirjeldamine olenevalt vere kolesteriini- ja valgusisaldusest. Teemat juhendas meditsiiniprofessor Ilo Sibul ja selle tulemiks oli bioloogiakandidaadi väitekirj (kaitsmine 1962).

Järgnevad uuringud aitasid selgitada farmiloomade transpordistressi mehhanismi. Viimaste aastakümnete teadustegemised haakuvad kõik piimalehmade ainevahetuse uurimisega: millised seaduspärasused on looma füsioloogiliste parameetrite dünaamikas olenevalt produktiivsusest, tiinusest, söötmisest ja paljust muust. Töö tulemusi on regulaarselt ette kantud teaduslikel konverentsidel, neid kajastavad arvukad publikatsioonid. Edukalt kaitsi juhenduslone magistratöö.

Õpetamise ja uurimise kõrval võib juubilariga varasemast tegevusest üles lugeda mitmeid harastusi ja ameteid: laskmine (II järk), ALMAVÜ, ametiühingu, rahvakontrolli jms. juhtimine, rääkimata võõrvõimust tingitud kampaaniatest. Tänapäev võib respektaabliks lugeda osalemist TRÜ ja TA nõukogudes või komisjonides.

Kaarel Kadarikku hinnatakse tema töökuse, praktilise meelega, abivalmiduse ja sirgjoonelisuse pärast. Kiitust ja aukirju peaks isiklikus arhiivis jätkuma.

Pingelise töö kõrval aitas tervist ja reipust alal hoida kindlasti oskus aktiivselt puhata ja lõõgastuda. Paljud kolleegid on saanud selles veenduda külastades Kaarel Kadariku suvekodu Saaremaal.

Nüüd, kus kohustuslikku õppekoormust enam pole, on juubilariga teadusaktiivsus ja õppekirjanduse koostamine pigem intensiivistunud. Soovime reipust ja loomingulist aktiivsust paljudeks aastateks.

E. Reintam